

NEKROLÓGOK.

† SZILY KÁLMÁN.

1838—1924.

SZILY KÁLMÁN hat évtizednél hosszabb ideig fáradhatatlan munkása volt a magyar tudományos életnek. Működésének kezdete még az abszolútizmus idejére esik. A kiegyezéstől a világháborúig terjedő félszázad alatt a magyarság jövőjébe vetett erős bizalomtól lelkesítve dolgozik: tudományos kutatásokat végez két tudományban is, folyóiratokat alapít, intézményeket szervez, irányít; buzgalmát mindenütt lendület követi, siker koronázza. Élete végén azonban az ő erejét is megtöri a nagy nemzeti katasztrófa. Tudományos intézményeink vergődése, pusztulása miatt remegő lélekkel tér meg örök pihenőre.

Munkában töltött, tettekben gazdag élete tudományos iránya szerint két szakaszra oszlik. Fiatal korában a természettudományok művelője. Mint a fejlődő József-Műegyetem egyik kiváló tanára a hótan kérdéseivel foglalkozik. Majd az alkotmányos étellel meginduló kulturális mozgalmak az ő tevékeny szellemét is alkotásokra ösztönzik. Újjászervezi az akkor már húsz év óta a társadalom közönyvével s anyagi bajokkal küzdő Természettudományi Társulatot. Megalapítja annak tudományos ismereteket terjesztő folyóiratát, a Természettudományi Közönyt (1869) s egyrészt páratlan anyagi és szellemi fejlődéshez juttatja vele a társulatot, másrészt pedig az olvasóközönség természettudományi műveltségét emeli. A folyóirat szerkesztésében meg kellett küzdenie a hagyományos, de szinte érthetetlen Bugár-féle természettudományi műnyelvvel. S a fiatal természettudós valóban filológiai érzékkel a magyar természettudomány műnyelvének történeti tanulmányozásával jutott a helyes megoldáshoz. Megtisztította ezt a műnyelvet a nyelvújítás szertelenségétől s így alkalmassá tette arra, hogy az ismereteket szélesebb körben is elterjeszthesse. Ez a maradandó hatású műnyelvi reform mély érdeklődést kelt benne a nyelvtudományi problémák és a velük kapcsolatos filológiai kérdések iránt. Amikor 1889-ben megválik a Műegyetemtől és a M. Tud. Akadémia főtitkára lesz, már lelkes művelője a magyar nyelvtudománynak.

Nyelvtudományi munkásságának tárgya főként a magyar szó-készletnek adatokkal igazolható történeti élete. Az egyes szavak történetének kutatásán kívül azonban tanulmányozza, ismerteti, bírálja szótárírodalmunk termékeit, fejtegeti a hozzájuk fűződő kér-

déseket; vizsgálja kódexeinket, megindítja ritkább XVI. századi nyomtatványaink kiadását. Mikor az Akadémia kiadja a régi magyar nyelv szótárát, a Nyelvtörténeti Szótárt, SZILY világosan és határozottan megjelöli a magyar szótárírás következő feladatát: a nyelvújítás történeti szótárának megalkotását. Ez a terv a nyelvújítás késői csatározásainak megszüntét és az eredmények rendszeres tudományos feldolgozásának kezdetét jelenti. A történetíró tárgyilagosságával kijelenti: „Ha a nyelvújítóknak azt a két-háromezer törvénytelen alkotást . . . terhükre rójuk, a tíz-tizenkétezer törvénytet viszont javukra kell írunk“ (Nyr. XXV. 11). Tervét meg is valósítja: megírja a Magyar Nyelvújítás Szótárát (1902), majd a nagyhatású munka megjelenése után napvilágra került adatokból megszerkeszti annak második, kiegészítő részét (1908). Méltón sorakozik ez a műve történeti módszerrel készült többi szótárunkhoz.

Eppúgy mint előbbi munkakörében, itt sem csupán művelője a tudománynak, hanem egyúttal szervezője, irányítója is a kutatásnak. Az ő kezdeményezésére adja ki az Akadémia ZOLNAI GYULA szerkesztésében fontosabb nyelvelmékeinknek hasonmásokkal és mutatóványokkal ellátott ismertetését, „hogy a nagyobb közönség is megismerkedhessék nyelvünk régi állapotával“ (Nyelvelmékeink III. 1.). Buzdítja és támogatja SZAMOTA ISTVÁNT latin okleveleink magyar szavainak, az Oklevél-Szótár anyagának, gyűjtésében. Majd mint az 1898-ban megalakult Szótári Bizottság elnöke, irányítja az egész magyar szókészlet összegyűjtésére tervezett Nagy Szótár előkészítő munkálatait.

Legnagyobb jelentőségű és tudományos életünkre legmélyebb hatású alkotása ezen a téren a Magyar Nyelvtudományi Társaság megalapítása (1903) és folyóiratának, a Magyar Nyelvnek megindítása (1905). Harmincöt évvel azelőtt a Természettudományi Társulatot azzal lendítette föl, hogy kítűzte feladatául a természettudományi ismeretek terjesztését. Itt is első gondja az új társaság munkakörének az Akadémia és a Kisfaludy-Társaság hasonló célú működésétől való elhatárolása. Rámutat a nyelvtudományi részletkutatók, az előkészítő gyűjtések kérdéseire, amelyekkel az Akadémia nem foglalkozhatik, — és rámutat a népnyelvnek nyelvtudományi célú kutatására a Kisfaludy-Társaságnak esztétikai célú gyűjtésével szemben. Nem is akadémiai szervezetű, csupán szakemberek számára való társaságot tervez, hanem magát a társadalmat hívja segítségül a nyelvtudományi törekvések előmozdítására. Viszont a társadalom szolgálatába állítja az új egyesületet azzal a törekvéssel, hogy lehetőleg kielégítse minden művelt magyar embernek nyelvünk iránt való érdeklődését. Egyrészt tehát nyelvünk tudományos művelését, másrészt a tudományos kutatás eredményeinek közkinccsé tételét teszi a társaság főcéljává. „Eleven érintkezést kell létesítenünk a szaktudomány és a romlatlan nyelvérzék emberei között, s ezt csakis az egyesülés, a társulás útján érhetjük el“, mondja az alakuló közgyűlésen. Ugyanekkor megjelöli az érintkezés eszköztét is a társaság megindítandó folyóiratában. „Folyóirat nélkül, ha csak már a multból nincs elegendő vagyona, egy társaság sem folytathat sikeres működést“. Bár a Nyelvtudományi Társaság kettős feladata, valamint a szellemi tudományok más ágait művelő s ugyancsak a

közönség támogatásán alapuló társaságok miatt nem indulhatott olyan magyaránú fejlődésnek, mint a Természettudományi Társulat, mégis alapítójának fáradhatatlan buzgólkodása által alig egy évtized alatt szellemileg is, anyagilag is annyira megerősödött, hogy jövője teljesen biztosítottnak látszott. A Magyar Nyelv mindjárt megindulása évében egyaránt megnyerte a művelt közönség és a legkiválóbb szakemberek rokonszenvét. A folyóirat kiadása pedig nemcsak hogy anyagi nehézségeket nem okozott a társaságnak, hanem még vagyonzhoz is juttatta: 1917-ben a társaság vagyona eléri az 50,000 koronát.

Az „átkos esztendő“ azonban a magyar kultúra minden tényezőjét, köztük a Nyelvtudományi Társaságot is a megsemmisüléssel határos válságba sodorta. Mikor a következő évek vergődései között csak az állam támogatásával tudta a társaság folyóiratát kiadni, SZILY KÁLMÁN távolabbi célul megint a társadalom megnyerését tűzi ki, de fájó lemondással teszi hozzá: „En e lelkesítő munkában aligha vehetek már részt, mert amit fiatal koromban elég jól tudtam, ma már nem tudom: nem tudok már lelkesíteni, sőt lelkesedni sem“ (MNy. XVI. 2). Visszavonul a felelős vezetéstől, de továbbra is meleg érdeklődéssel figyeli, tanácsaival irányítja a társaság működését mindaddig, míg a halál el nem választja kedves alkotásától.

SZILY KÁLMÁN működése a magyar műveltség erősítését, gazdagítását szolgálta. Ennek a szép pályának csak egy kérdésére akarok még néhány adatot felsorolni. Milyen meggyőződés, milyen gondolatvilág ösztönözte nagy tehetséggel megáldott lelkét arra, hogy nem elégedve meg a tudományos kutatás lelket üdítő csendes örömeivel, küzdelmes fáradozással áldozza java idejét és erejét társaságok szervezésére, folyóiratok alapítására és szerkesztésére, tudományos intézmények irányítására? Lelki világának alakulására kétségtelenül döntő hatással voltak kora nagy gondolkodó államférfiai: SZÉCHENYI, EÖTVÖS. Működését e nagyjaink hatása alatt a tudományról, a műveltségről és ezeknek a nemzeti életre való befolyásáról megalkotott nézetei irányították. Életének főcélja a nemzeti műveltség emelése. Hisz a műveltségnek, a tudás terjedésének nemzetfenntartó erejében. A magyarság életben-maradásának szinte elengedhetetlen feltételét látja abban, hogy csökken-e az a nagy szellemi távolság, amely bennünket nyugati szomszédainktól annyi évszázadon át elválasztott; meg van győződve róla, hogy ha igaznak bizonyulna az a vád, hogy a magyar közönség a természettudományi ismereteket nem kedveli, fajunk halálos ítéletét vonná maga után (1869, Adalékok 3. l.). Vallja ugyan a tudományos kutatás öncélúságát, de egyúttal éppen a természettudományok körében látja a tudományos eredmények alkalmazásának az életviszonyokat átalakító, sőt az emberek élet- és világfelfogását is erősen befolyásoló hatását (1889, Adalékok 88 sk.). Meggyőződéssel hirdeti KOSSUTH szavait, hogy bár „kétségtelenül fontos az, hogy a választékosabb tehetségeknek mód és alkalom szolgáltatassék, oly magas röptöt venni a tudomány légkörében, amint csak sasszárnyaik bírhatják... mégis fontosabb tekintet az általános magyar nemzeti kultúra tekintete... nincsen számunkra jövődó, ha népünk értelmiségét nem emeljük“ (1889, Adalékok 110—111). Régi magyar tudósok életének tanulmá-

nyozásából megállapítja, hogy „hajdani elmaradásunk nem annyira a kiválóbb tudományos férfiak, mint inkább a tudományos élet hiányában nyilatkozott“ (1877, Adalékok 7). Eötvösnek a nemzeti szellem és a tudományos kutatás viszonyáról szóló gondolatait fejtegetve ezt írja: „Ha valakinek, bármely hatalmas iskolának vagy valamely korszak szerencsétlen áramlatának sikerülne valaha a tudományos működésből a nemzeti szellem nyilvánulásait kiirtani vagy benne elfojtani, magának a tudomány fejlődésének legszükségesebb éltető gyökerét metszené át“ (1889, Adalékok 98). Gondolatai között tehát a legfőbb helyet a nemzeti műveltség foglalja el, mert az biztosítja a magyarság jövőjét. A műveltség céljaira szükséges a tudományok ápolása, ami csak nemzeti szellemben történhetik, s amit csak szervezett tudományos élet teljesíthet olyan mértékben, hogy a magyarságot nyugati színvonalra emelje. Ezek a gondolatok lelkesítették SZILY KÁLMÁNT, hogy tudományos munkássága és hivatalos elfoglaltsága mellett két tudományos társasággal és két nagyhatású folyóirattal ajándékozza meg nemzetét.

*

„A mai kor könnyen felejt, hamar elfelejti a régieket, legfőképp akkor, ha semmi külső jel nincs, ami az embereket az elköltözöttre emlékeztetné.“ Ezt írja utolsó dolgozatában, a SEMSEY ANDORRÓL SZÓLÓ MEGEMLEKEZÉSÉBEN. SZILY KÁLMÁNT NEM FELEJTHETIK EL A MAGYAR SZELLEMI ÉLET RÉSZESEI: EMLÉKÉT MEGŐRZIK MARADANDÓ ALKOTÁSAI.

SÁGI ISTVÁN.

† LEHR ALBERT.

1844—1924.

LEHR ALBERT annak a régi, erős egyéniségű tudós nemzedéknek volt tagja, akiket nem egységes kiképzés, előre kitűzött célok vittek a tudós pályára, hanem tehetségük ragadott oda másirányú előkészületek után, s úgy szereztek meg később autodidaxis útján az eredményes munkássághoz szükséges ismereteket. LEHR ALBERT is lutheránus papnak készült a soproni teológián, de ennek elvégzése után, 1865-ben, tanárnak ment szülővárosába, a sárszentlőrinci gimnáziumba. Családi hagyományt követett e lépésével; atyja, András, Petőfinek is egy időben tanára, ebben a gimnáziumban működött. Itt ébredtek fel LEHR ALBERT tudós hajlamai, s képzettségét elégtelennek látván, 1868—69-ben német egyetemeket látogatott s Halléban POTT, BERNHARDY és ERDMANN előadásait hallgatta. Onnan visszatérve újból elfoglalta állását, s mivel a gimnáziumot Sárszentlőrincről Bonyhádra helyezték át, ott folytatta működését 1873-ig, amikor Pestre az ág. ev. főgimnáziumba került. Itt szolgálta ki a teljes nyugdíjra jogosító harminc évet 1898-ig s ekkor azonnal nyugalmomba is vonult. Képzettségét azonban nem annyira külföldi tanárai, mint inkább a hazai viszonyok alakították ki. Maga vallja életrajzában, hogy esztétikai műveltségét ARANY JÁNOS Koszorújából szerezte, amelynek füzeteit mint soproni diák lázas érdeklődéssel leste hétről hétre. (SZINNYEI, Magyar Írók) Nyelvészeti működését

pedig az 1872-ben megindult Nyelvőr keltette életre, amelynek céljait azonnal a magáéinak is tudta, s SZARVAS GÁBOR és VOLF GYÖRGY mellett ő lett elvi meggyőződésben és harcos modorban harmadik rokonszellemű legfőbb munkása. Itt jelentek meg dolgozatai 1872—98, amikor, idő közben SIMONYI vevén át a szerkesztést, csakhamar összekülönbözött vele s ezentúl inkább a Budapesti Szemlébe írt, hol GYULAIVAL jobban meg tudta magát értetni. Folyóirati munkássága azonban 1905-től érte el tetőfokát, amikor SZILY KÁLMÁN vezetésé alatt a Magyar Nyelv megindult. Ennek 1919-ig minden évfolyamába adott több-kevesebb cikket úgyhogy a legszorgalmasabb dolgozótársak sorában foglalt helyet. 1924 áprilisában, 80. születése napján a Nyelvtudományi Társaság szép ünnep keretében köszöntötte az agg tudóst. NÉGYESY LÁSZLÓ volt az ünnepi szónok s alapos tanulmányban méltatta munkásságát.

LEHR ALBERT működése leginkább mondattani, stilisztikai, nyelvhelyességi kérdésekre terjedt ki. Ezekben nemcsak azért volt korában szinte páratlan, mert e kérdésekkel a nyelvészek általában kevesebbet foglalkoztak, hanem erre képesítette kitűnő magyar nyelvérzéke, a népnyelv alapos és széleskörű ismerete, pompás megfigyelő tehetsége és éles logikája. Tekintélyét emelte még meggyőződésének mindenkori szilárdsága s kemény, harcos hangja, mely a gúny és nyersség fegyvereit sem vetette meg.

Főmunkássága ARANY költészetéhez fűződött. Valamint GYULA volt ARANY iskolájának esztétikusa, azonképen LEHR volt a nyelvésze. Élete főfeladatának ARANY költői nyelvének magyarázatát tekintette. Mint tanár ezt szolgálta két Toldi-kommentárjával, melyek a Jeles Írók Iskolai Tárában jelentek meg; mint tudós a nagy Toldi-kommentárral, amely először 1882-ben, majd második kiadásban 1890-ben jelent meg s amelyhez a Nyelvtudományi Társaság megbízásából TOLNAI VILMOS készített 1917-ben Szómutatót. Ezzel a művével LEHR 1882-ben az akadémiai tagságot, 1886-ban az akadémiai nagyjutalmat is elnyerte. Ezek a kommentárok, főleg a nagy kommentár, messze fölülmúlják magyarázó anyagban azt, amire a költői szöveg megértéséhez szükség van. LEHR többnyire csak alkalmul használja a költői szöveg egy-egy szavát, kifejezését, hogy ahhoz fűzze mondattani, szinonimikai, stilisztikai megfigyeléseinek, fejtegetéseinek sorát. Csakúgy árad belőle ilyenkor a találobbnál találobb párhuzamos idézet, népnyelvi adat, finom észrevétel, mély megkülönböztetés, elmés eredetiség. ARANY nyelvének egyéni sajátosságai e magyarázatokból nem tűnnek ki; nyelvművészetét LEHR magyarázatai alapján nem lehetne megírni; e jegyzetek sokkal inkább magukban állók és elvi kérdéseket fejtegetők. De mint ilyenek kincseshányái a szinonimika, nyelvhelyesség, stilisztika, mondattan épületköveinek. Mert LEHR csak köveket hordott, többször ki is faragott, de magát az épületet nem emelte föl. Nem készítette el az Arany-Szótárt sem, melyhez pedig már negyven évvel ezelőtt megkezdte az előmunkálatokat. Még kevésbé írt szinonimikát, stilisztikát vagy mondattant. LEHR nem a nagy összefoglaló tehetségek közül való; nem rendszerező, filozófus elme. Ő az ötletes, szellemes tudósok sorába tartozik, akiknek valami alkalom kell, hogy elméjüket kivillantssa. De ilyenkor aztán meglep eredetiségével, a távoli össze-

függések felismerésével, a kifejezésmód csattanójával, amit csak olykor homályosít el némi pedáns magyarázó hang és skatulyázó szenvedély.

Nyelvészeti dolgozatai közül kiemeljük itt a főbbeket, inkább munkásságának irányát és állomásait kívánva jelezni, semmint teljességre törekedve. Mellőzzük tárgyi és esztétikai magyarázatait ARANY Toldijához, Toldi Estéjéhez; valamint a balladákhoz, melyek a Magyar Nyelv évfolyamaiban láttak napvilágot. *Igazítások* cím alatt GREGUSS akkor megjelent Arany-magyarázataihoz mondott el figyelemreméltó észrevételeket (Nyr. VI. 64). Mellőzzük fordításait is (GOETHE: Hermán és Dorottya, SCHILLER: Tell monológja, HEINE: lírai költemények, CURTIUS: A görögök története, RANKE: A római pápák).

Nyelvtani, stilisztikai értekezések: A tárgyas és tárgyatlan ragozás (Nyr. III.). Határozó-e a határozó? (Nyr. IV.) Tom, tod, tok. (Nyr. V.) A tárgyas és tárgyatlan ragozáshoz (Nyr. III.). Tárgyatlan igék tárgyas ragozása (MNYv. I.). Már nem tárgyas s még nem tárgyatlan igék (uo.). Lét, tét, vét, vit, hit, ét, it (MNYv. IV.) Pénzüli és atyafisága a népnyelvben (uo. IV.). Az általános alany (Toldi-komm. 132 és 327). Figura etymologica (uo. 176 és 329). Ragos igealak névszó gyanánt (uo. 190). *Is* pleonasztikus használata (266). *Van* elmaradása és kitétele (277), *Gombát-mit-féle* szerkezetek (301). Tagadó felkiáltó mondatok (321). *Meg* és *el* igekötők használata (326). *Egy* mint névelő és számnév (355). *Csak* használata (348). *Art*, nem *árt*-féle szerkezetek (377). A *hogy* elmaradása (436). *Volna* indicat. helyett (446). *Anyját látja jóni-féle* acc. c. inf. szerkezetek (464). A *-tányi* képző (B. Szemle 1905). Két élő képző (*-si* és *-tányi*). (Akad. Ért. 1903 és 1909). Helyes magyarság: Az *'evad'* veszedelme (Nyr. VII). Létére (MNYv. I.) Elmemozdító (u. o. III., IV.). [Bebizonyítja, hogy ez a BÁNÓCZITÓL följújtott régi szó nem *'anregend'*, hanem *'elmebődítő'*.] Két hónapja (MNYv. VI.). Tíz év előtt (uo. VIII.). Holott (Toldi-komm. 242). Ezekon kívül igen sok a MNYv. *Hírlapjaink magyarsága* rovatában és a *Szerkesztői üzenetek* között.

LEHR egyébként nem volt túlzó orthológus, különösen későbbi éveiben, és sokszor megvédett kárhoztatott szavakat, szerkezeteket. Így: Túlnagy, túlszép (Ak. Ért. 1909). Fűbe harap (MNYv. I.). Vörös kakas (II.). Visszmond (II.). Kiút (III.). Láthatár (IV.). Leszavaz, holtbizonyos (V.). Csonk (X.). Egyenruha (XIII.). Nőül bír (XIII.). Ha — úgy (Toldi-komm. 275).

Szinonim szavak, ragok, szerkezetek: A részegség kifejezései. Köztük csak a bor zavarosságára 42 kifejezés (MNYv. VI., VII.). A kutya hangjai (IV.). Bajúsznevek (II.). A betyárság kifejezései (X.). A kutya nevei (Toldi-komm. 224). A ló járása (408). Az eső esése (396). A táncolás (382). A halál (170). Csekély érték (58). Szennyes (75). Csúnya, rút (220). Jó (318). A *'ház'* szó jelentései (202). Szinte szintén (68). Lába, lábja (74). Tört, törött (74). Itató, itató (103 és 122). Más, egyéb (214). Elhagy, odahagy, otthagyt (236). Bír és tehet (162). Hoz és terem (MNYv. III.). Számára és részére (MNYv. IV.). Hogy, miszerint, miként (Nyr. V. 249). Nehogy és hogyan (Toldi-komm. 191). -at -et és -tat -tet (208). Olybá, annyivá (222). Nem és ne (417). Mig és mignem (347).

Népnyelvi kérdéseket tárgyalnak már fentemlített nyelvtani értekezései is. A Nyr. I. kötetében: Tajszók gyűjteménye és néhány ritka szó. A Toldi-komm. kimeríthetetlen. A MNyv. köteteiből kiemeljük a következőket: Retkes, készetlen, kéztől, Vörös Gyurkó, kuksó (I.). Calbáj, egérút, télvíz, révén, tudatlanba, kevetál (II.), Szörigő, fakó nyíl (IV.). Öcsém, véresszájú, visszazí (VI.). Altalút, tuhad (VII.). Üsti (VIII.). Bokázik, negédesség (IX.). Vargabetű, torvad, zánk (X.) Száj gyüre (XI.). Értemre, harmadfű, sete-suta (XII.). Marók, mundér (XIII.). Szólások: Fülét se bojszítja (I.). Egérutat vesz, füstöt vet, főzik a kapcáját, közöli a vágást (II.). Debreceni szeme van. Díjára jut. Köt a dinnye (III.). Fenével etet. Vérszemet néz. Se üstöm, se füstöm (V.). Toronyát, Boronyát (VII.). Megrágtá a szíjat (VIII.). Küldött farkas. Szórén, szálán (IX.).

ZLINSZKY ALADÁR.

† OJANSUU HENRIK.

(1873. VII. 26—1923. I. 18.)

Még föl sem ocsúdhattunk a felejthetetlen PAASONEN és KARJALAINEN elhunytán érzett fájdalmas megilletődésünkből, máris újabb gyászeset rendítette meg a finnugor nyelvtudomány művelőit. A finnség névmásait tárgyaló monografiával szinte egyidejűleg érkezett hozzánk a leverő hír, hogy a nagybecsű mű derült kedélyű szerzője lelkesedéssel, tervvel teli alkotó pályája derekán örökre elnémult.

OJANSUU délnyugati Finnországban, Tyrvääben született s 1894-ben került a helsinki egyetemre, ahol a nyelvészet iránt tanúsított érdeklődésével és tehetségével hamarosan kitűnt fiatal tanárának, SETÄLÄNEK hallgatói között. Már ebben az időben foglalkozott szülőföldjének és környékének nyelvvel s vizsgái letétele után mint a Finn Irodalmi Társaság ösztöndíjasa az egész délnyugati finn nyelvjáráscsoportha kiterjesztette kutatásait.

Ennek a körülbelül egy évre terjedő szorgos munkának gyümölcse a *Suomen lounaismurteiden äännehistoria* két kötete, amelyek közül az első mint doktori értekezés 1901-ben jelent meg s a magánhangzókat tárgyalja, a második pedig két év mulva készült el s a mássalhangzókkal foglalkozik. Ez utóbbi alapján elnyerte OJANSUU a magántanári képesítést, s ezzel megkezdődött közel 20 évig tartó tanító-pályája, mely 1921-ben a Turkuban alapított új finn egyetem katedrájának elnyerésével a kiérdemelt függetlenség és jogos ambíciók nyílt vízébe torkollott.

Egész irodalmi munkásságában a jól megalapozott szerencsés kezdet szerves továbbépítését ismerjük föl. A délnyugati nyelvjárás állapotának és történeti előzményeinek tanulmányozása természetes szükségszerűséggel visszavezette a finn irodalmi nyelv megalapítójához (*Mikael Agricolan kielestä*), a régi finn irodalmi és népnyelvhez (*Äännehistoriallisia lisiä suomen murteiden tunteimiseen*; *Millaista suomea puhuttiin keskiaikana?*) s a középkori elbeszélő népköltészet nyelvtörténeti szempontból is rendkívül becses termékeihez (*Lisiä Elinan surmarunon historiaan*; *Püspa Henrikin surmavirren historiaa*).

Ezek a tanulmányok, amelyeknek jegyzékét a részletkérdésekkel foglalkozó kisebb-nagyobb cikkek hosszú sorával egészíthetnők ki, OJANSUUT a finn nyelvemlékek és nyelvjárás-történelem legavatottabb szakértőjévé emelték, akinek korai halála megfosztotta a finn tudományosságot attól a reménytől, hogy rövid idő alatt illetékes kézből várhassa a finn irodalmi nyelv kialakulásának és fejlődésének történetét.

A régiség és népnyelv beható ismeretével felszerelve át-átlépett a tulajdonnévkutatás kényes mezejére is, s onnét is a települési- és művelődéstörténeti tanulságok gazdag zsákmányával szokott visszatérni (*Kainulaisten kansallisuus etupäässä paikkannimituskimuksen valossa; Nimistä Suoma, Suomi, suomalainen, ja suomalaisheimon asuma-alasta; Virolais-suomalaisista esihistoriallisista suhteista* stb). Külön kiemelendő e téren *Suomalaista paikkannimituskimusta* címen 1919-ben kiadott terjedelmes (XLI + 274 l.) munkája, amely voltaképen további kutatások bevezető kötetéül volt szánva. Sajnos, ennek is csonkán kellett maradnia.

Az alaptanulmányok másik kiágazása a finnség keleti és déli tagjai felé irányult. Míg azonban a *Karjala-aunuksen äännehistoria*-ban értékesíthette keleti tanulmányainak eredményeit, földolgozatlanul, kéziratban maradtak hatalmas déli észt nyelvjárási anyaggyűjtései, amelyekre 1910—11-ben egész évet, majd 1912-ben és 1914-ben egy-egy nyarat szentelt.

OJANSUU tudományos ürgeségéről és irodalmi termékenységéről csak akkor alkothatunk magunknak teljesen hű képet, ha számbavesszük a *Virittäjä*-ben, amelynek 1904—1909-ig főszerkesztője volt, az *Oma maa*-ban, a *Tietosanakirja*-ban, a legkülönfélébb folyóiratokban, gyűjteményekben, alkalmi kiadványokban, sőt napilapokban közzétett számtalan eredeti tudományos és népszerűsítő cikkét is, amelyek a nyelvészetnek jóformán minden ágára kiterjedő érdeklődésről, fogékonyságról, könnyed tájékozódásról és önálló ítélőtehetségről tanúskodnak.

E sorok írója jelen volt OJANSUU temetésén és sokáig nem felejtí el azt a szomorú levertséget, amely erőt vett a pályatársakon és az ismerősök, jóbarátok, tisztelők ezrein.

ZSIRAI MIKLÓS.